

11.01.2023 – 8-А

12.01.2023 – 8-В

13.01.2023 – 8-Б

Історія України

Вч. Рзаєва Н.О.

### **Тема: Національно-визвольна війна 17 ст.**

**Мета:** з'ясувати передумови, причини та характер національно – визвольної війни; розкрити роль Богдана Хмельницького в підготовці та початку національно-визвольної війни; розвивати вміння учнів аналізувати історичні джерела, працювати над вивченням історичних подій за алгоритмом, працювати самостійно з довідковою літературою; виховувати інтерес до історичного минулого свого народу;

#### **Опрацюйте опорний конспект:**

Найважливішою подією української історії XVII ст. стала Національно-визвольна війна українського народу. Її спалах був обумовлений загостренням суперечностей у різних сферах розвитку суспільства, які спричинили формування передумов війни.

У цей час надзвичайно ускладнилася ситуація в соціально-економічній сфері. Унаслідок зростання в Україні землеволодінь польської шляхти селяни втрачали землю і ставали кріпаками. Значно погіршилося також становище міщанства й реєстрових козаків. Критичним було становище в національно-релігійній сфері. Усіляко обмежувалися можливості українців вживати рідну мову. Незважаючи на проголошену владою свободу віросповідання, не припинялися утиски православних. У тогочасній Україні саме релігійні утиски були чинником, що об'єднував представників різних верств у їхніх протестах проти польської влади.

#### **Передумови війни (запишіть)**

- ☐ засилля в Україні польських магнатів і шляхти;
- ☐ формування ранньої української нації;
- ☐ перетворення козацтва на провідну політичну силу українського суспільства.
- ☐ усунення українців від участі в міському самоврядуванні,
- ☐ обмеження щодо української мови і освіти тощо.

#### **Причини війни (запишіть)**

- ☐ економічне феодальне гноблення селян, поширення кріпацтва, збільшення поборів та повинностей;

- наступ польської влади на права та вольності козацтва;
- утиски православної церкви.

### Рушійні сили війни (запишіть)

**Селяни** - Пом'якшення феодальної залежності, зменшення податків.

**Козаки**- Відновлення прав і вольностей.

**Міщани**- Припинення національного гніту.

**Українська шляхта**- Обмеження сваволі поляків.

**Духівництво** - Захист православної віри.

Досягнення цих цілей можливе тільки за умови повної ліквідації польського панування на українських землях

**Характер війни:** національно-визвольна – справедлива війна українського народу за своє національне та соціальне визволення, за своє існування та розвиток.



## Постать в історії

**Богдан (Зиновій) Хмельницький** народився 27 грудня (1595—1657) — гетьман України, творець Української козацької держави. Місцем народження вважається хутір Суботів. Походив він із дрібної української шляхти. Богдан отримав початкову домашню освіту, а далі навчався в парафіяльній школі. У 1609р, батько віддав його до Львівської єзуїтської колегії. Там навчався 5-7 років, де був добре обізнаний з всесвітньою історією, латинською, польською мовою, а згодом навчився турецької, кримськотатарської і французької мов.



Із юнацьких років Б. Хмельницький перебував на військовій службі. Вступивши до реєстрового козацтва, Хмельницький під час одного з боїв під Москвою врятував королевича Владислава, і потім той завжди прихильно до нього ставився.

У 1620р. у битві під Цецорою, Хмельницький з батьком потрапили у турецький полон. Існує думка, що старший Хмельницький загинув у цій битві. Знаходячись у Стамбулі, Богдан фактично виконував обов'язки перекладача при одному з командувачів турецького флоту, удосконаливши своє знання турецької мови.

У 1622р. Хмельницький утік з полону (викупили козаки), а батько залишився в Туреччині і незабаром помер.

Біля 1625-1627р. Хмельницький одружився з Ганною Сомківною. Тоді ж він оселився на успадкованому по батькові хуторі Суботові, біля Чигирина.

З 1637р. Хмельницький серед вищої козацької старшини, брав участь у повстанні проти Польщі і як військовий писар.

Восени 1638р. Хмельницький був членом козацького посольства до короля Владислава IV. Польська ординація 1638р. скасувала автономію Війська Запорозького й поставила Козаччину в безпосередню залежність від польської військової влади на Україні.

Хмельницький втратив військове писарство і став одним із сотників Чигиринського полку.

У січні 1648 р. очолив Національно-визвольну війну. Під час національно-визвольних змагань проявив себе як досвідчений полководець, талановитий дипломат і видатний державний діяч. Осмислюючи досвід визвольної боротьби, сформулював ідею створення незалежної Української держави в її етнічних межах і розпочав її реалізацію. Домігся визнання Української козацької держави як суб'єкта міжнародного права. Помер у Чигирині й був похований у Суботові в Іллінській церкві.

**Приводом до початку повстання**, що переросло в Національно-визвольну війну, стала особиста кривда, заподіяна Хмельницькому чи гири́нським підстаростою Даніелем Чаплинським. Зі своїми слугами він пограбував та зруйнував родинний хутір Хмельницького Суботів, захопив його дружину та жорстоко побив малолітнього сина. Звернення Хмельницького до суду й навіть до короля з вимогами покарати нападника не мали результатів. Не знайшовши справедливості, він приєднується до козацької старшини, яка таємно обговорювала план збройного повстання проти польської влади в Україні. Протягом вересня 1647 р. Хмельницький розробив план виступу проти Речі Посполитої.

Повстання вирішили розпочати в листопаді 1648 р. захопленням Трахтемирова, де перебував урядовий комісар реєстрового козацтва Яцек Шемберк. Домовилися також направити послів до кримського хана й турецького султана, щоб заручитися їх підтримкою.

Однак плани повстанців було видано полякам. Хмельницького заарештували й кинули до в'язниці в Чигирині. Звідти він утік завдяки допомозі чигиринського полковника Станіслава Кричевського та своїх друзів і подався на Запорозжя.

На початку січня 1648 р. Хмельницький із загоном прибічників прибув на Запорозжя й розташувався неподалік Січі. Порозумівшись із козаками, що перебували в залозі на Січі, 25 січня 1648 р. він без бою оволодів нею. При цьому значна частина реєстровців вирішила підтримати повстанців. Ці події вважаються датою початку Націо -нально-визвольної війни. Невдовзі відбулася козацька рада, на якій Б. Хмельницького було обрано гетьманом Війська Запорозького.

Новообраний гетьман Б. Хмельницький звернувся з універсалами до українського народу, де закликав усіх небайдужих до долі своєї Вітчизни вступати до козацького війська для боротьби проти польського панування. Водночас посольство гетьмана в березні 1648 р. уклало договір про воєнно-політичний союз із кримським ханом Іслам-Гіреєм III. Відповідно до нього, на допомогу козакам хан надсилав 6 тис. татарських кіннотників. Здійснені заходи дозволили гетьману на кінець квітня 1648 р. зібрати 5 тис. козаків та 6 тис. татар. Проти них виступило польське військо, очолюване коронним гетьманом Миколою Потоцьким, що налічувало близько 18 тис. вояків, із яких 6 тис. становили реєстрові козаки.



## Складаємо хронологічну таблицю в зошиті

### «Битви першого етапу війни»

Дата	Битва	Наслідки
1648 р., 5-6 травня	під Жовтими Водами	перемога козацько-турецьких військ над поляками
1648 р., 16 травня	під Корсунем	перемога козацько-турецьких військ над поляками
1648 р., 23 вересня	під Пилявцями на Волині	перемога козаків, яка відкрила українському війську шлях у Галичину
1648 р., жовтень	Галичина	облога козаками разом із татарами Львова і Замостя
1649 р., липень	під Лоевим	козацькі війська на чолі з полковником М. Кричевським зупинили литовські війська Я. Радзивілла
1649 р., липень-серпень	Збараж	козацькі війська оточили частину польських військ на чолі з магнатом Яремою Вишневецьким у фортеці Збараж
1649 р., 15 серпня	під Зборовом	між козаками і поляками був підписаний Зборівський мирний договір
1651 р., 28 червня	під Берестечком	найбільша битва війни, козаків зрадили татари, що залишили поле битви і захопили в полон гетьмана Б. Хмельницького. Перша поразка козацьких військ у національно-визвольній війні

## УМОВИ ЗБОРІВСЬКОГО ДОГОВОРУ

- ✗ Король визнає Військо Запорозьке, Гетьманщини, в межах Київського, Чернігівського і Брацлавського воєводств.
- ✗ На землях Війська Запорозького влада належала гетьману, резиденція - у Чигирині. Уряди всіх рівнів на території Гетьманщини мали право займати лише православні шляхтичі.
- ✗ У контрольованій козаками Україні не мали права перебувати війська Речі Посполитої та євреї. Тільки козаки та православна шляхта мали права займати державні посади. Єзуїти не мали права утримувати освітні заклади.
- ✗ Чисельність козаків Війська Запорозького обмежувалась у 40 000 осіб.
- ✗ Амністія всім учасникам Хмельниччини, православним і католицьким шляхтичам, які примкнули до козаків і воювали проти урядових сил.
- ✗ Православна Київська митрополія відновлювалася у своїх правах, а київський митрополит та двоє єпископів мали увійти до складу сенату Речі Посполитої. Питання про унію передавалось на розгляд сейму.

**Укладений мирний договір не задовольняв ні козаків Богдана Хмельницького, ні уряд Речі Посполитої. Обидві сторони почали підготовку до нового етапу війни.**

**Перегляньте відео: <https://youtu.be/VpdkHi0-n50>**

**Домашнє завдання: прочитати пар. 12, скласти хронологічну таблицю «Битви першого етапу війни».**

Завдання надсилайте на освітню платформу Human,  
вайбер 097-880-70-81, або на ел. адресу [nataliarzaeva5@gmail.com](mailto:nataliarzaeva5@gmail.com)